UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs In Avthentica, Et Institvtiones

Bartolus

Lugduni, 1567

Sanctissimis episcopis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96136

Visual Library

a Dy. ff. de pub. in l. ij. ᵃhoc tenēt etiā alij doc. C. de tranſact. l. trāſi
gere. in iij. q. ꝛ qd not. ꝑ doc. in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fug. Itē ex
hoc videt, qd membri abſciſſio ſit de mero imperio. vt hic ꝺ quo
no. ꝑ gl. ff. de iuriſdi. omniū iudicū. l. imperiū. ſuꝑ ver. animad
3 uertendū ibi dum dt in totum, vel in partem. † Ad primū oppo.
ꝛ videt quod iſti vacarij oīa poſſint, vt l. prima. §. a pfectis ſi. de
leg. iij. Sol. domi. Iaco. ꝛ eſt no. ſol. hic vicarius fuit conſtitut⁹
ab homine. id eſt, a iudice ſine ſpeciali authorita. pricipis, ibi ve
ro fuit cōſtitutus ex mādato pricipis, ꝛ eius authoritate, ꝛ ideo
oīa poteſt. Et ſic intelligit ipſe ꝑm hanc diſt. l. o. ꝛ quod ibi not.
C. de offi. eius qui vi. al. ind. ge. quod tene mēti, ꝑpter id qd no.
L y. in l. j. ff. de tut. ꝛ cura. da. ab his. Et vide pro hoc d. gl. que vi
detur ſentire hoc. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſdi. in l. j. §. hui⁹
4 rei. † Ultimo gl. in ver. damus, arguit ex hoc text. quod prelat⁹
electus ex ipſa electione aliquod ius conſequatur. nec eligentes
poſſunt poſtea variare, neq; mutare electionem aliter. Alle. ex
tra de elec. c. cū interdictos. vult dicere. c. cū iter canonicos. De
q̊ dic vt ibi. ꝛ in c. cauſaꝫ ꝛ in c. i cauſis eo. tit. Et vide ꝙ no. lxiij.
diſt. c. quanto apoſtolica.

ADDITIO.

a ℂ L. ij. Et ibi ad hec vide do. Ale. de Imo. vbi per eum plene ꝛ
nota.

1 ☞ Hodie iudex non poteſt ex officio per inquiſitionem proce
dere, niſi in certis caſibus.
2 Fuga quod faciat quem ſuſpectum, ita quod ſtatur ſacramento
actoris contra eum.

Iubemus. Omnes iudices per ſe requirere debēt de
linquētes ꝛ nō per latronum inſecutores,
pena ꝯ facientibus imminente ꝛ iudices per prouinciā debent
proficiſci, ꝛ eoꝛuꝫ adminiſtratione finita quinquaginta diebus
debent in ꝑuincia ꝑmanere, niſi ex principis iuſſione ad aliā vo
cent. alias leſo ſacramēto pſtito omne dānum ſꝫm quod iuraue
1 rit, pſtare dꝫ, ꝛ pene pecuniarie fiſco applicari dbēt. h. d. † Per
iſtū §. ex eo ꝙ dt ꝑ ſe requirere, ꝛc. Dicunt quidā quod de omni
a crimine ᵃpoteſt iudex per inquiſitionem cognoſcere ex ſuo offi
cio. Ad idē. ff. de offi. pſi. l. iij. §. j. ff. ad l. Iul. pecu. Sed hodie ē
falſuꝫ, qꝛ nemo ſine accuſatore punit vt l. reſcripto. §. ſi qs accu
ſatorē. ff. de mu. ꝛ ho. niſi in certis caſib⁹. vt no. in l. ij. §. ſi publi
co. de adul. ꝛ l. iij. §. pterea. ff. de ſuſpe. tut. Et ad iſtū tex. reſpōde
vt no. ꝑ gl. ꝛ Ia. de Bel. ꝛ pe. Dy. in d. §. ſi publico. Et de hoc vi
de ꝙ no. gl. ex de ac. c. j. ꝛ ij. q. j. de manifeſt. ꝛ ꝑ doc. C. de accu. l.
2 ea qdē. Uenio † ad §. ſi vero cōtigerit. In q̊ not. ꝙ fuga facit ali
quē ſuſpectū ita quod ſtatur ſacramēto actoris ꝯ fugientem. Fa
b cit. C. de aſſeſ. l. ꝯſiliarios ꝛ extra de preſum. c. null⁹ᵇ, ꝛ s̄. de ex
hi. re. §. ſi vero etiā quidam. ꝛ qd ibi no. Facit ꝙ not. gl. per hūc
tex. s̄. vt iud. ſine quoquo ſuff. §. neceſſitatem. facit etiā ij. q. ix. c.
decernimus. Barto.

ADDITIONES.

a ℂ Pōt iudex per inquiſitionē cognoſcere. Adde Georg. Tho.
in ſuo cōſi. xvj. an iudex maleficiorum inquirit in prin. volu. j.
b ℂ C. nullus. Uide ibi plene Fel. per totum commentum.

De ſanctiſsimis epiſcopis, &c. Rub.

1 ☞ Epiſcopus qñ ordinatur, non dꝫ eſſe minor. xxx. annorum.
2 Debens alios docere, non debēt ab alijs doceri.
3 Eligere debens, ſi negligat eligere per tres menſes, electio ad ſu
perioꝛem deuoluitur.
4 Epiſcopus intra quantū tempus debeat eligi, cōfirmari, ꝛ conſe
crari remiſſiue.
5 Datum cauſa ſimonie applicatur illi eccleſie, cui fit iniuria.
6 Id quod aufertur alicui, propter ꝙ fit iniuria eccleſie, applicat
illi eccleſie cui fit iniuria.
7 Laicus an poſſit in epiſcopum eligi.
8 Electus per ſimoniam ipſo ignorante an priuetur electione, vel
electio teneat.
9 Electione facta ad aliquaꝫ dignitatem, an electus licite aliquid
offerat.

De gubernatione. Iſte tit. hꝫ tres
partes. Primo ponit de ſan. epi. Scdo de reue
rē. cle. Tertio de mona. Scda in §. clericos. Ter
tia in §. iubem⁹. ꝛ breuiter. h. d. Epiſcopi debēt
eligi in forma hic tradita, ꝛ ſi hi, ad quos electio
ſpectat eligere negligant, per ſex menſes electio deuoluit ad ſu
perioꝛē, ꝛ ſi electus fuerit poſt electionē de crimine accuſat⁹, or
dinatio differri dꝫ, donec de crimine iudicet. Et eps nō ꝑ pecu
niā, ſed meritis eligi dꝫ, ꝑ cōſuetudine tñ dꝫ dare pecuniā a iure
ſtatutā, pena ꝯfacientib⁹ imminēte. Itē ordinatus in epiſcopuꝫ
a ſeruili, ꝛ ab adſcriptitia liberatur fortuna, ꝛ a patria poteſtate.

h. d. vſq; ad §. Deo autem amabiles ꝛc. Not. ergo primo formā
1 ſꝫm quā eligi dꝫ epiſcopus. † Secundo not. quod epiſcopus non
a dꝫ eſſe minor. xxxv. ann. ᵃvt hic, in ver. quoq; ſic ꝛ pſbyter vt j. e.
2 §. preſbyteruꝫ. † Tertio no. ꝙ qui alios dꝫ docere, non dꝫ ab alijs
doceri. Concor. ſunt in gl. ſuper ver. qui enim. Concor. etiā. xvj.
q. j. c. ſi clericatus. vij. q. j. qualis enim. ꝛ c. opoꝛtet de elec. c. cū
3 in cunctis. ꝛ in c. cum nobis. † Quarto no. quod ſi ille, ad quē ſpe
ctat electio, negligat per ſex menſes, electio deuoluitur ad ſupe
rioꝛem, quod gl. dicit hodie corrigi, qꝛ hodie non expectātur, ni
ſi tres menſes alleg. extra de elec. c. cum nobis. Sed certe in d.
c. nihil dicitur de hoc. Sed dic idem quod gl. vt eſt tex. extra de
elec. c. ne pro defectu. lxiij. diſt. ca. obeuntibus. Et de hoc intra
4 † q̄tum tempus epiſcopus dꝫ eligi, cōfirmari, ꝛ conſecrari. vide
5 ꝙ not. plene de elec. c. ſi electio. li. vj. quod tene menti. ℂ † Quin
to no. in §. pre omnibus, quod illud quod datur cauſa ſimonie, dꝫ
applicari illi eccleſie, cui fit iniuria per hanc dationē, vt hic ꝛ j.
§. proxi. ꝛ facit s̄. eo §. ſi quis autem. ꝛ extra de ſimo. c. de hoc. ꝛ
quod ibi not. ꝛ s̄. quomodo opoꝛ. epiſco. §. ꝛ hāc nō in pecunijs.
6 Et ſic elicitur ex hoc, † illud quod aufertur alicui, propter ꝙ fit i
iuria eccleſie, applicat illi eccleſie, cui infertur iniuria. De q dixi
7 in d. §. ꝛ hāc nō in pecunijs. † Op. ad §. damus, ꝛ vr ꝙ laicus in
b epm eligi non poſſitᵇ vt s̄. quomodo opoꝛ. epiſ. §. igitur. Gl. ſol
uit hic. Tu vero ſolue vt ibi no. quam approbat hic Ia. de Bel.
Item op. ꝛ videtur ꝙ laicus non dꝫ in epm ordinari, niſi ſit pſby
ter aut diaconus: vel in ſubſidiū ſubdiacon⁹. xl. diſt. c. ſi. Solue
vt in gl. ꝛ circa iſtud ꝯrium precedens. Uide quod no. xxxvj. di.
c. illiteratos. ꝛ extra de ele. c. nobis ꝛ per Inn. in c. cum inter. e.
8 tit. † Uenio ad §. pre omnibus, ꝛ quero, pone ꝙ aliquis eſt electꝰ
per ſimoniā, tamē ſimonia eſt cōmiſſa illo electo ignorante quid
fiat, dic vt in gl. ſuper ver. aut aliarum, quam not. Pro qua vide
quod plene habes, extra de renun. c. poſt tranſlationem, ꝛ extra
de ele. c. pe. ꝛ extra de ſimo. c. de ſimoniace. cum ſi. ꝛ ꝙ no. ff. ad
9 leg. Iuli. de ambi. l. j. ꝛ ibi per doc. † Uenio ad §. ſi quis autem
quero: vt in gl. circa quam gl. dt Ia. de Bel. ꝙ poſt electionē lici
tum eſt offerre: vt hic, ante non: vt s̄. prox. §. Nō ob. l. alleg. i gl.
qꝛ loquitur in dignitate ſeculari, hic vero in dignitate eccleſiaſti
ca. Uenio ad §. pro conſuetudinibus. circa iſtum. §. vide ꝙ not.
extra de ſimo. c. cum in eccleſie. ꝛ c. j. eo. ti.

ADDITIONES.

a ℂ Xxxv. ann. Adde Fel. in c. cum vigeſimum, de off. dele. in ſi.
ij. col. ver. de etate epiſcopi.
b ℂ Non poſſit. Limita verum, niſi propter eminentem eius ſciē
tiā, qꝛ tunc laicus purus in epiſcopum eligi pōt, in c. decernim⁹
circa ſi. ij. col. de iud.

1 ☞ Clericus poteſt eſſe tutor: vel curator ſi vult, non tñ cogitur.
2 Clericus non poteſt eſſe tutor teſtamentarius, legitimus ſic.
3 Teſtes qui inuiti examinari non poſſunt, cautela eſt quando exa
minantur quod dicatur, quod volentes.

Deo autem amabiles. Epiſcopis ꝛ mo
nachis tutele ꝛ
cure officiū interdicit preſbyteris autē ꝛ alijs clericis ꝑmittit i
aliqbus caſibus, regulariter autē perſonis eccleſiaſticis ſecula
1 ria negotia interdicunt. Fallit in certis caſibus a iure ꝑmiſſis pe
na ꝯ facientibus imminente. h. d. Not. in hoc §. ꝙ clerici non co
gunt ſuſcipere aliquā tutelā: vel curā ſuſcipiūt tñ ſi volūt, vt hic
niſi ſit epiſcopus vel monachus, qui etiā volentes nō admittunt
ꝛ ſic ꝑ hoc correcta eſt. l. generaliter. C. de epiſ. ꝛ cleri. que dt qd
2 epiſcopus ꝛ monachus poſſunt tutelā ſuſcipere ſi volunt. † Que
ro hic dr quod clericis eſt permiſſum ſuſcipere tutelā legitimaꝫ
quid de teſtamentaria: Gl. hic ſuper ver. permittimus. dt ꝙ illas
ſuſcipere non poſſunt. Ita et tꝫ in auth. preſbyteros. C. de epiſ.
ꝛ cle. De hoc eſt caſus. xxj. q. iij. ca. Cyprianus: vbi de hoc not. ꝛ
lxxxvj. di. c. peruenit ꝛ ibi bona gl. ꝛ circa iſtam materiā vide ꝙ
no. Spe. de tutel. §. generaliter. verſ. item opp. contra tutorem.
3 † Ulterius hunc tex. ibi. propria voluntate ſuſcepiſſe, ꝛc. Quidā
adducunt ad queſtionē, vos ſcitis, ꝙ ſunt quidam teſtes volētes
non inuiti. Ita refertur in d. auth. preſbyteros: vt l. lege Iulia.
ff. de teſt. dicunt ipſi, quod cum tales teſtes producuntur, ſemꝑ
producentes debent in actis ſcribi facere, ꝙ volentes teſtificant
alias pſumerētur deponere inuiti. Ita refert Cynus in d. auth.
preſbyteros.

1 ☞ Clericus quando ꝛ in quibus cauſis poſſit eſſe procurator.
1 **Alium.** † Opp. ꝛ videtur quod clerici poſſunt eſſe pcura
tores: vt infra eodem. §. ſportularum. in ſi. Dicit
gl. regulariter clerici poſſunt eſſe procuratores litis: vt ibi, fal
lit in caſibus hic poſitis. Ita dicit hic gl. magna circa ſi. Item ꝑ
gl. videtur notari. ff de procur. l. neque femina. Sed contrariuꝫ
videtur velle gloſſa ſuper verbo, litis, hic poſita. Et hic videtur
quod

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

quod regulariter nõ poſſint eſſe ꝓcuratores. Et ad §. ſportula-
ruꝫ reſpõdet, qꝺ ibi ꝑmittunt eſſe ꝓcuratores, in cã eccleſie, ⁊ ꝑ
eccleſia, vt ibi, ſecus ꝓ aliis ꝑſonis, vt ibi, ⁊ hic, ⁊ ꝙ regulariť cle-
ricus nõ poſſit eſſe ꝓcurator, no. gl. filiuſfa. §. mites. ff. de ꝓcura
toribus. de hac materia vide extra ne clerici, vel mona. c. j. ⁊ ij. de
poſtula. c. j. ⁊ vltimo, ⁊ vide ꝙ plene not. ꝑ Inno. extra de re iu-
dic. cum. J. ⁊ A.

ADDITIO.

1 ¶ Cum. J. ⁊ A. ⁊ ibidem vide Fel. in princ. vij. col. ⁊ in c. ij. de
iudic. ⁊ quod ibi dixi in apoſt. ⁊ Felynus in capitulo cum eſſent
de ſimon. in principio.

1 ☞ Adiacentes idem eſt quod confines, ⁊ ideo.
Adiacens mee, idem eſt dicere, quod confinis mee.
2 Quid ſit dicere vicina, ⁊ confinia, remiſſiue.
3 Contiguum, quod ſit remiſſiue.

1 **Si autẽ eccleſijs.** ¶ † In quo. §. nota quãdã glo. ſuꝑ verbo, adiacentes.
que exponit, i. cõfines. Ex qua nota. quod idẽ eſt dicere talis res
2 adiacẽs eſt mee, qꝺ eſt dicere, eſt confinis mee. ¶ † Quid autẽ ſit
dicere, aliqua eſſe cõfinia, ⁊ que vicina, dic vt l. iiij. §. penult. ⁊ ꝙ
3 ibi no. ff. finium regun. ¶ † Quid aũt ſit dicere, aliquid eſt cõti-
guum. Dic. extra, de ſen. excomm. c. ſi ciuitas lib. vj.

1 ☞ Teſtis iurare debet ſuper tota cauſa,

Nulli vero. Nulli lꝫ epiſcopos corã ſe ad teſtimoni
um cõpellere, ſꝫ ad eos remittere dꝫ, vt
ꝑpoſitis Euãgelijs dicãt ⁊ a iudice in iudicio venire cogẽdi nõ
ſunt, pena ꝯ faciẽtibꝰ imminẽte. h. d. Nota i hoc. §. duo, que dic
vt in gl. ſuꝑ verbo, ꝑpoſitis. Ad ꝑmũ not. vide quod not. Spec.
1 in titul. de teſtibus. §. j. verſiculo, itẽ quod depoſuit. ¶ † Tertio
not. ex iſto tex. dũ dicit, que nouerint, qꝺ teſtis dꝫ iurare ſuꝑ tota
cã. De quo no. in c. per tuas, ⁊ ibi per Jn. extra de teſtibus. Vl-
timo quero, vt in. d. gl. ⁊ vide quod not. de epiſ. ⁊ cleri. aut. ſꝫ iu-
dices. Bart.

1 ☞ Epiſcopus ab epiſcopatu pro quo, ⁊ quanto tempore poſſit
eſſe abſens ab eccleſia.
2 Patriarcha, ⁊ Archiepiſcopus debent ſemel vel bis in anno
ſubditos ad capitulum conuocare.
3 Clerici prohibentur ludere ad aleas, ⁊ nunquid ad ſcachos?

Interdicimus. Epiſcopi in ſuis eccleſijs debẽt
reſidentium facere ⁊ eas nõ re-
linquere ſine ſuperioris. vel ſine principis iuſſione ⁊ tunc non
amplius vno anno pena contra facientibus imminente. Item
Patriarche ⁊ Archiepiſcopi debent omnes ſub ſe cõſtitutos.
omni anno ad ſe conuocare ⁊ exponere que agẽda ſũt Itẽ epiſ-
copi vel clerici ad tabulas ludere vel ludi participes vel ſportu
larũ fieri prohibentur, nec cogendus eſt Epiſcopꝰ clericũ ſuum
1 ab eccleſia ſua dimittere, ⁊ alij tradere. h. d. † No ex hoc tex. tria.
a Primo quanto tꝑe põt epiſcopus eſſe abſens ab epiſcopatu[a] ꝺ
qua materia dic vt habes. vij. q. j. c. ſi quis preſbyter. pleniſſi-
me extra, vt lit. nõ cõteſta. c. ſi. ver. ſi vero aliter. Dixi ſ. q̊modo
2 opor. epiſcop. §. illud ẽt † Secundo no. ꝙ Patriarcha ⁊ Archie
piſcopꝰ ꝺbẽt ſemel vel bis i anno. ſubditos ad capitulum cõuo-
care. Idem ꝙ hic habes extra de accuſa. c. cũ oli. xviij. diſt qm̃.
3 facit ad iſtam. regulã. c. ſingulis. de teſta. mona. Tertio no. † ꝙ
clerici prohibentur ludere ad aleas nunquid autem ludere ad
ſcachos vel alea gratis: Dic vt in gl. hic ſuper ver. ſchematis. ⁊ i
auth. interdicimus. C. de epiſ. ⁊ clerici.

ADDITIO.

a ¶ Poteſt epiſcopꝰ ſic abſens ab epiſcopatu. Adde Geor. Th.
conſilio. cxliiij. incip. amicus ſocrates amicus plato, ſed magis
amica veritas, ver. queritur ina cõtigentia facti vol. iiij.

1 ☞ Preſbyteri an poſſint excommunicare,
2 Excõmunicatio ẽ ſeparatio a corpore Chriſti, ⁊ ab igreſſu eccl.
3 Excommunicatio ſiue iuſta ſiue iniuſta timenda eſt.
4 Excommunicatio an poſſit in foro ſeculari apponi remiſſiue.
5 Excommunicatus an poſſit teſtari remiſſiue.

Omnibus. Epiſcopi ⁊ preſbyteri ſine iuſta cauſa a
liquem excommunicare nõ dꝫ alias ſi
ſit abſolutio a ſuperiore fieri dꝫ item Epiſcopo nõ lꝫ proprijs
manibus aliquem percutere. Item epiſcopꝰ ab epiſcopatu repul
1 ſus non poteſt ad ipſum redire h. d. † No. ex hoc. §. ꝙ preſbyte
ri poſſunt excomunicare. De quo dic vt plene nota. ij. queſtio.
nemo epiſcopus ⁊ ꝙ no. xj. q. j. de ꝑſona. ⁊ vide extra de offi. iu.
2 ordi. c. cũ ab eccleſiarũ. † Secundo no. ꝙ excommunicatio eſt ſe
gregatio a corpore Chriſti, ⁊ alia excõmunicatio ab ingreſſu ecc
3 leſie vt habuiſtis. ſ. ꝺ iterdictis collectis hꝛticorũ. † Tertio no.
ꝙ excõmunicatio ſiue iuſta ſiue iniuſta timẽda ẽ De q̊ vide in. c. ſa
4 cro. extra ꝺ ſenten. excõmu. xj. q. iij. c. ſenten. † Quero, qꝛ: vt hic
a vides, ꝙ excõmunicatio de iure ciuili ꝯ cedit,[a] quero an in foro
ſeculari poſſit exceptio excõicatiõis opponi. Dic vt ꝑ docto. C.
5 de ſacroſanct. eccle. l. placet. † Vltimo Jacob. de Bel. ponit hic
vnã diſputationẽ, an excõicatus poſſit teſtari. Dic vt hic per eũ.
De qua qõne not. in Spec. de inſtru. edit. §. compendioſe. verſi.
quid de excõmunicato. ⁊ in cap. decernimus. de ſenten. excõmu.
libro. vj. Dic vt ibi. Facit quod not. Inn. in c. veritatis. extra de
dolo. ⁊ contuma.

ADDITIO.

a ¶ Procedit. Adde Fel. in c. ſi. col. pen. ante mediũ in ver. no.
etiam de excep.

Clericos. Preſbyteri ⁊ clerici, ac etiã diaconiſſe or-
dinari ꝺbẽt q ſint etatis hiciſerte, ⁊ ſint re
cte fidei: vite honeſte, ⁊ caſte viuentes ⁊ caſtitatẽ fouẽtes ⁊ ſi ꝯdi-
ctor apparet ordinario differri dꝫ, donec plene fiat examinatio.
h. d. Oppo. ad verſi. ſi aũt tꝑe. hic ꝺr qꝺ differť ordinari, ⁊ ꝑ cõ-
ſequẽs executio negotij. ſ. vt ſpon. lar. §. aliud. ſm Jaco. hic fie-
ret ꝯ formã ordinis clericorũ. Et ſic non ꝑt ordinari donec or-
dinatio fiat, nec ꝑpria authoritate diſpenſare poſſet. vt extra de
ſtat. mona. c. cũ ad monaſteriũ. §. ſi. ibi vero tale periculũ nõ im-
minet. Venio ad verſi. ſi vero. circa hunc dic vt dixi in verſi. ne-
que aũt. ſ. quõ eporteat epiſcopos. Vltimo ſcias, qꝺ hic diſtin-
guntur etates clericorum, hodie aliter fit. vt extra de eta. ⁊ qua-
lita. c. fina. in Clemen.

1 ☞ Monachus ſi redit ad vitã ſecularem, quando debeat tradi
curie proprie ciuitatis.
2 Clericus rediens ad vitã ſecularem, an tradatur curie etiã ſi ſit
in minoribus.
3 Comes effectus clericus, deſinit eſſe Comes.
4 Vaſallus effectus clericus, deſinit eſſe vaſallus, nec feudum re-
cuperat ſi deſinat eſſe clericus.
5 Proxenata an teneatur ad vſurarum reſtitutionem.

Sed neque. Curiales ⁊ officiales nõ debent clerici
ordinari, niſi monaſticã vitã per. xv. an-
nos impleuerint. pena ꝯ facientibus imminente. In ꝑteritis ta
mẽ caſibꝰ iura vetera ſeruẽt. Itẽ clerici meritis ⁊ ñ ſimonia or-
dinari debẽt, eccleſijs tamẽ, in qbꝰ ordinãt, bona eorum ante ⁊
1 poſt donare poſſunt. h. d. † Oppo. ad. §. hoc aũt ꝑ quẽ videt ꝙ il-
le, q eſt monachꝰ. ſi redit ad vitã ſecularẽ, dꝫ tradi curie ꝑprie
ciuitatis. Cõtra imo aliud fiet: vt j. eo. §. ſi monachꝰ. Sol. vt i gl.
⁊ in aut. ſꝫ neqꝫ. C. de epiſcop. ⁊ cleri. videlicet, vt iſte. §. intelliga
tur ſm illũ, nã ſoluit ibi ꝑmo ꝙ tex. hic loquiť in eo qui anteqꝫ eſ-
ſet monachꝰ, fuit curialis. Nõ eſt vera hec ſolu. qꝛ hic loquiť i eo
qui nõ erat curialis, antequã eſſet monachꝰ. vt hic patet, ibi etiã
ſi nulli ⁊c. lꝫ illã ſolu. teneat Jaco. hic, ⁊ facit ad hec. ſ. de mona.
2 §. ſi vero is. † Quero, an id, qꝺ hic dr, ꝙ clericꝰ rediẽs ad vitã ſe-
culare, tradit curie, ſit verũ, etiã ſi ſit in minoribus conſtitutus,
⁊ hic habetur ꝙ ſic, ⁊ ſ. quõ opor. epiſcop. §. ſemel aũt. Sꝫ hodie
de iure Canonico poſſunt ad ſecularẽ vitã impune redire: vt de
3 cle. cõiug. c. j. lib. vj. l. diſt. ſi poſt. † Vltimo hic. §. in verſi. ⁊ gña-
liter, eſt argu. qꝺ eo ipſo ꝙ quis efficiť clericus deſinit eſſe Co-
4 mes vel Imperator. De quo ꝑ gl. xxvij. q. ij. † Scꝺo facit, ꝙ va-
ſallꝰ qꝫ cito efficiť clericꝰ deſinat ẽe vaſallꝰ, nec poſtea recuperat
ſi deſinat eſſe clericꝰ. De quo vide. x. colla. de vaſal. mili. qui ar.
bel. depo. c. vnico. ⁊ de bene. fratris. c. vnico, in ſi. ⁊ ſi de feu. cõtẽ
5 tio inter do. ⁊ agnatos. c. vnico, in verſi. qui clericus. † Vltimo in
§. ſꝫ neque, in eo quando hic ponitur mediator. eſt arg. quod ꝓ-
xeneta tenetur ad reſtitutionẽ vſurarũ. De quo nota. in gl. l. ſciẽ
te. ff. ad le. Pompe. de paricidijs.

1 ☞ Adſcriptitius an poſſit fieri clericus domino contradicẽte,
remiſſiue.
2 Natus alibi, ⁊ alibi morans, an poſſit in eccleſia ordinari.

Si ſeruus. Domino ſciente, ⁊ non ꝯdicente ꝑt ſeruꝰ
clericus ordinari, eo ignorãte nõ, ⁊ ſi cõ-
ſtitutus ad ſecularẽ vitã redibit dño reſtituendus eſt, adſcripti
tij vero ꝑter dominorũ voluntatem poſſunt ordinari h. d. Circa
hunc. §. vide. liij. diſtin. ca. ſi ſeruus, ⁊ extra de ſer. nõ ordi. c. j. ⁊
1 ij. † Venio ad §. adſcriptitios. q̃rit gl. an adſcriptitius poſſit fieri
clericus ꝯ Domini voluntatem. Et dic vt in gl. hic, ⁊ in auth. ad
2 ſcriptitius. C. de epiſcop. ⁊ cleri. † Quero. an in eccleſia alibi na-
tus, ⁊ alibi morãs poſſit ordinari, Gl. hic iãgit, ⁊ in l. in eccleſijs.
hic alleg. De quo plene dic. vt not. lxj. diſt. c. nullus inuitus, ⁊ ꝙ
not. extra de elect. c. cum inter canonicos.

1 ☞ Jus preſentandi in eccleſijs ſpectat ad patronũ ⁊ confirmã-
di ad epiſcopum.

Si quis oratorij. Clerici, a patrono p̄ſentari debent, ⁊ ab epiſcopo ordi-
nari, alias quoſcunq̧ putauerit meliores, ordinare pōt ⁊ clerici
1 in ſuis eccleſijs morari debent. h. d. † Nota. ꝙ in eccleſijs p̄ſen-
tandi ſpectat ad patronū, ⁊ius cōfirmādi ad epiſcopū, vt ſ. vt cle
rici qui recedunt alijs pro eis ſurroga. §. fi. ⁊ extra de iure patr.
c. nobis.

1 ☞ Queſitum clericis dicitur quaſi caſtrenſe peculium.
2 Clerici, ſunt de iure ciuili in parentum poteſtate, an idē ſit de iu
re canonico, remiſſiue.
3 Teſtamenta facta ſuper caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi peculio, ꝙ
hodie ſubiaceant querele.

Preſbyteros. Preſbyteri, ⁊ omnes clerici, res ad ſe pertinētes in ſuo dominio
a habere debet, atq̧ p̄tāte, ⁊ eas donare, ꝺ eis teſtari[a] poſſunt, ſi ſub
parentū exiſtant poteſtate, dūmodo filijs, aut his nō extātibus,
1 parentibus eorū relinquāt. h. d. † Not. ꝙ illud quod q̄ritur cle-
ricis, dr quaſi caſtrenſe peculiū, vt hic, ⁊ in auth. p̄ſbyteros. C. ꝺ
2 epi. ⁊ cler. ad idem de ſac. ſan. ⁊ l. cum l. eod. tit. † Secundo not.
ꝙ de iure ciuili clerici ſunt in parentū poteſtate: vt hic, ⁊ d. auth.
preſbyteros, quid ſit de iure canonico. Dic vt in c. indecorū ex-
tra de eta. ⁊ quali. ⁊ de ſent. excommu. cum voluntate, ⁊ vide per
doc. in auth. ſed epiſcopalis dignitas. C. de epiſ. ⁊ cler. Querit
gl. filij vel parentes quomodo habebūt legitimā. Dicunt q̄dā p
3 querelam. Sed glo. reprobat, dicit ꝙ cōdictione ex le. † Ex quo
not. ꝙ etiā hodie teſtamenta facta in caſtrenſi peculio nō ſubia-
cēt querele, ⁊ idem ꝙ hic no. in d. auth. preſbyteros, ſed alibi di
cit gl. ꝙ nulli q̄rele ſubiacent: vt in auth. ex cauſa. C. de lib. p̄te.
vel exhere. alibi gl. dicunt ꝙ hodie ſubiacēt querele teſtamenta
facta ſuper caſtrenſi peculio: vel quaſi, vt no. in l. fi. C. de inof. te-
ſta. ⁊ ff. ſi a paren. quis fu. ma. in rub. ⁊ in l. Papinianus. §. Pa
pinianus. ff. de inof. teſta. Et hanc opin. tenent do. in d. auth. ex
cauſa, in ij. q. Hoc probatur per tex. ſ. vt cū de app. cog. §. ⁊ hec
quidem.

ADDITIO.

a ¶ Teſtari. vide tu ad hoc omnino ȝ el. in c. cum voluntate, in ij.
col. poſt prin. ver. extra gl. tangit hic Inn. de ſent. excom.

Reuerendiſſimis. Preſbyteri, diaconi ⁊ alij clerici, ſi falſum p̄hibeāt te
ſtimoniū in cauſa pecuniaria vel criminali, pena hic inſerta ſunt
puniendi. h. d.

1 ☞ Sententia lata per epiſcopum, mandatur executioni p iudi-
cem ſecularem.
2 Iudex appellationis quando ſentētiam exequatur.
3 Iudex ſecularis, cui per inquiſitorē fuit traditus hereticus, q̄n
teneatur ſtare proceſſui inquiſitoris.
4 Clericus pro crimine, quando poſſit actoris electione corā epi-
ſcopo, vel ſeculari conueniri.
5 Epiſcopi debent ſcire leges.
6 Poteſtas an ſit ordinarius ſcholarium remiſſiue.

Si quis contra aliquem. Clerici et monachi co
rā epiſcopo in cauſa pecuniaria cōueniendi ſunt in criminali co
rā epiſcopo vel iudice ciuili ad electionem actoris ſunt cōuenien
di, epiſcopo negligente ad iudicē ciuilem iuriſdictio deuoluit, ĩ
1 ꝓceſſibus forma hic tradita ſeruata. h. d. † Not. ꝙ ſentētia lata p
epiſcopū mādatur executioni p iudicē ſecularē: vt hic, ⁊ l. epiſco
2 pale. C. de epiſ. audien. † Scđo no. tex. ibi, ⁊ executiōi ꝓprie, ⁊c.
qr habens hic caſum, ꝙ iudex appellationis mandat ſentētiam
executioni. Ita probatur hic, ⁊ in authē. ſi quis ligantium. C. de
epiſ. aud. ⁊ in l. precipimus C. de app. Circa ꝙ dic ꝙ quandoq̧
iudex appellationis expſſe cōfirmat primā ſententiā, ⁊ tunc eſt
verum ꝙ hic dr. Ad idem. l. addictos in fi. C. de appe. ⁊ C. de iu
di. l. fi. Quandoq̧ prima ſententia cōfirmatur, qr appellatio eſt
deſerta per tp̄is curſum ⁊ tunc iudex primus mādat executioni:
vt l. nulli. C. de iud. ⁊ l. fi. C. de temp. app. Quandoq̧ prima ſen-
tentia cōfirmatur p partium conſenſum, ⁊ tūc idem: qr primus
iudex exequit, arg. l. ſi quis libellos. C. de app. Nō ob. l. tale pa
ctum. §. q prouocauit. ff. de pact. vbi videtur probari ꝯtriam, qr
hic loquit quando fuit a delegato ad delegātem appellatum. vt
l. a diuo Pio, in prin. ff. de re iud. Et de hac q. not. per doc. i d.
auth. ſi quis litigātium. C. de epiſ. audien. ⁊ in l. eos. in vi. ⁊ ix.
3 q. C. de app. ⁊ in d. §. q prouocauit. † Tertio no. §. ſi vero crimē.
in quo vr̄ caſus, ꝙ ſi inquiſitor hereticorū ꝓceſſerit ꝯ quendam,
⁊ eum cōdemnauerit, ⁊ tradiderit iudici ſeculari, nō tenetur iu-
dex ſtare illi proceſſui, ſed pōt ꝺ nouo formare proceſſum, ſi ei vi
debitur, ⁊ crimen examinare. Circa hoc vide ꝙ no. Bal. in l. ma-
4 giſtratibꝰ. ff. de iuriſ. om. iu. ¶ † Quero in prin. huiꝰ. §. qualiter
mādatur executioni ſentētia contra clericuȝ. Dic vt in gl. ſuper
verbo cum tradi. Op. ad ver. ſi vero crimē, in quo dr̄, quod eſt e-
lectio actoris: vtrū conueniat clericū corā epiſcopo vel iudice ci
uili de crimine, ꝯ. j. eo. §. ſi autē eccleſiaſtica. Sol. ibi loquitur de
crimine canonico de quo non pōt cognoſcere iudex ſecularis: vt
ſ. de man. prin. §. ſi vero canonicū. Item hic infertur crimē lai-
co, ibi clerico, ⁊ dixi. ſ. vt clerici apd̄ proprios epiſ. Et de hoc vi-
de in c. cum ſit generale, extra de foro comp. ⁊ xj. q. j. in ſumma.
5 † Vlterius ex hoc, ⁊ ſ. proximo §. ſed melius j. eo. §. ſi quis vero
habes ꝙ epiſcopi debent ſcire leges, ⁊ ſ. vt clerici apud ꝓprios
epiſcopos, circa prin. ⁊ per doc. in auth. cauſa que ſit cū mona-
6 cho. C. de epi. ⁊ cleri. ⁊ per gl. in l. repetita, eo. tit. † Vltimo gl. in
a §. ſi quis autem pro pecunia, dicit ꝙ poteſtas[a] eſt iudex ordina-
rius ſcholariuȝ, cum ſit iudex ordinarius clericorum, de quo ⁊ j
auth. habita. C. ne filius pro patre.

ADDITIO.

a ¶ Poteſtas eſt iudex ordinarius ſcholarium. Adde omnino
Bal. in auth. habita. nu. vij. C. ne fil. pro patre.

1 ☞ Epiſcopi debent ſcire leges.
2 Leges quando ſeruande ſint in foro canonico remiſſiue.

Si quis vero. Epiſcopus ab epiſcopo vel alio ꝯuentus, cōueniendus eſt ſub ar-
chiepiſcopo, ⁊ ad Patriarchā appellandū eſt nulla cautiōe vel
1 fideiuſſione pro lite finiēda interpoſita. h. d. ¶ † Not. tex. ibi: qr
eccleſiaſticus. ⁊c. ⁊ ibi, ille ſm̄ canones. ⁊c. Ex quo habes primo
2 ꝙ epiſcopus dȝ ſcire leges: vt dixi ſ. ¶ † Secundo quod leges
debent ſeruari in foro eccleſiaſtico de quo in c. j. extra de oper.
noui nun. de reg. iur. c. ij. in gl. lib. vj.

1 ☞ Caſus, in quo appellatione pendente ſententia exequitur.
2 Oeconomi quam rationem reddant remiſſiue.

Oeconomos. Oeconomi ⁊ ſimiles corā epiſco-po rationem reddere debent ⁊ lici
tū eſt eis a ſententia Epiſcopi ad Patriarchā appellare. h. d.
1 † No. hic caſum, in quo pendēte appellatiōe mandat ſentētia exe
cutioni, regulariter ꝯ: vt l. iij. C. de ap. ⁊ ff. nil. nou. p totū tit. ⁊ di
2 xi. ſ. vt ſpon. lar. §. aliud. † Opp. ⁊ vr̄: quod iſti non teneantur ra
tionem reddere: vt ſ. de eccle. ti. §. pen. ſol. vt ibi no. ⁊ in l. orpha
notrophos. ſ. de epi. ⁊ cle. in prima ſol. lȝ Iac. de Bel. videatur
tenere aliam ſolutionem.

1 ☞ Procurator ꝙ poſſit conſtitui in cauſa vniuerſitatis, ⁊ mo-
naſterij ab ipſa vniuerſitate, ⁊ monaſterio.

Si quis epiſcopus. Epiſcopi, ⁊ clerici, in vrbe Cōſtantinopoli-
tana degentes, ibi, cōueniendi: vel cogendi nō ſunt lite in ꝓuin-
cia cōteſtata, alias corā p̄fecto p̄torio ſunt cōueniēdi. Apocri-
ſarij autem ad Patriarchas vel Metropolitas diſtincte intari
cōueniendi nō ſunt, niſi de hoc mādatum habuerint: vel alios ꝯ-
ueniāt: vel ibi ꝯxerint. Item Epiſcopi: vel clerici legationis tp̄e
conueniendi nō ſunt. Clerici ⁊ Monachi accuſandi ſunt iniuria
loci repulſa, ⁊ loci reuerētia ſeruata. Item monaſterium per
ſuū procuratorem agere dȝ ſportularū quātitate legitima: in ſ.
1 dictis p̄ſonis ⁊ caſibus ſeruata. h. d. vſq̧ ad §. p̄ſbyteris. † Op.
ad §. ſi q̄n autem, ꝙ in cauſa monaſterij non poſſit conſtitui pro-
curator. Nā procurator eſt, qui mandato domini negotia mini-
ſtrat. vt l. j. in prin. ff. de proc. Sed i monaſterio nemo eſt dn̄s er
go. ⁊c. Cuius ꝯrij timore gl. hic. ⁊ in ꝯrio exponit procuratorē,
id eſt ſyndicum. Et per hoc tȝ gl. in d. l. j. in prin. ꝙ epiſcopus ⁊
nullus prelatus non poſſit procuratorem conſtituere ante litis
conteſt. ⁊ exponit hunc tex. modo predicto procuratorem, id eſt
ſyndicum, ⁊ idem no. in l. nec ciuitatis. eo. tit. de procur. exponit
eodem modo iſte tex. in l. neque. C. de procu. Sed veritas eſt ꝙ
vniuerſitas. quelibet, ⁊ monaſterium, poteſt procuratorem cō-
ſtituere: vt extra de procur. c. qr in cauſis. ⁊ de iuramēto cal. ca.
cum cauſam, ⁊ vide quod habes extra de reſcri. c. edocen.

1 ☞ Vniuerſitas qualiter citatur, remiſſiue.
2 Epiſcopus facit actorem quādo economus agit contra ipſum.
2 Economus ⁊ ſyndicus ab vniuerſitatibus tantum cōſtituuntur,
⁊ an ab epiſcopo.
3 Epiſcopus non conſtituit procuratorem.

Sportularum. Ver. ſi vero pro vna. Quero de intellectu huiꝰ ver. Dic vt in gl.
1 ſuper ver. cōtingat, q̄ ponit duas lec. † ſed ex ſecunda nota modū
citandi vniuerſitatem: qr omnes de vniuerſitate admonentur, vt
a d. gl. De quo modo citandi vniuerſitatem,[a] no. per glo. ff. quod
cuiuſque vniuer. nomine. l. j. §. quod ſi nemo. ⁊ vide. l. ſed ſi hac
l. §. q manumittitur. ⁊ §. fi. ⁊ quod ibi no. ff. ꝺ in ius voc. ⁊ vide ꝙ
no. in l. non pōt. ff. de reg. iur. De qua materia dic per Inno. de
maiori

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

maiori. ⁊ obedien. in c. humilis.† Quero. in ver. epiſcopus ve
1 ro. Quid ſi economus agit contra epiſcopum nomine eccleſie. dt
glo. ꝙ tunc epiſcopus ordinet actorem authoritate archiepi ſi-
cut facit tutorã economus, vel ſyndicus tantum ab vniuerſitati
bus cõſtituũtur vt hic dicit gloſſ. ꝙ dic vt in ea. ❡ † Sed quod
1 economus poſſit conſtitui etiaz ab epiſcopo tenent gl. in d. l. neqꝫ
C. de procu. ⁊ ergo gl. hic ꝙ epiſcopus non poteſt procurato-
rem conſtituere. Et idem no. in d. l. neqꝫ, ⁊ in l. j. in prin. ⁊ l. nec ei
vitatis. ff. de procu. Sed de hoc dic vt habes in c. petitio. extra
de procu. ⁊ vide d. c. cũ cãz extra de iura calũ. ⁊ ꝙ bene notat In.
in d. c. petitio, ⁊ vide ꝙ no. per doct. in d. l. neque ⁊ per gl. v. q. iij.
cap. q̃ epiſcopus.

ADDITIO.

1 ❡ Uniuerſitatem. vide Bal. in c. j. in vij. col. in verſi. an vniuerſi
tas de mi. vaſ. qui cõtumax. eſt in l. etiam. in iij. col. in ver. item
poſſunt facere ſuum procuratorem, in fi. C. de erce. rei iud, ⁊ gl. in
l. non poteſt alle. in tex. que incipi. pone inofficiali. ff. de reg. iu. ⁊
ibi per Bar. ⁊ domi. Alle.

Preſbyteris. Preſbyteri ⁊ clerici in domo pro
pria mulierẽ habere nõ debẽt, niſi
omnem ſuffugiant ſuſpicionẽ. Epiſcopus aũt nullã mulierẽ ſecũ
habere d3. h. d. Ex iſto tex. ſumitur auth. epiſcopo. C. de epiſco-
pis ⁊ cleric. Circa iſtum §. vide ꝙ no. extra de cohabi. cle. ⁊ mu-
lie. cap. j. ⁊ c. a nobis.

Siquis cum. Inferens iniuriam epiſcopo, vel a-
lijs clericis dũ ſacra miſteria cele-
brãtur verbera ⁊ exilium ſuſtinere d3, ille vero qui ſacra miſteria
celebrari prohibuit, capite puniendus eſt. Idem conſeruandum
in litanijs, ⁊ litanias aliqui facere non debent ſine epiſcopis ⁊ cle
ricis pena cõtrafacientibus imminente. h. d. Et hoc. §. ſumitur
auth. ſed nouo iure. C. de epiſcop. ⁊ clericis. Bartol.

1 Monachus bonus, ſi eſt electus in Abbatẽ, an eius electio vi
tiet, ſi in monaſterio melior reperiatur, ſtante ꝙ melior eligatur.
2 Monaſterium cõſtructũ in dioceſi alicuius epiſcopi. eſt ſubiectũ
illi epiſcopo, niſi probetur exemptum.

Iubemus. Abbas eligẽdus eſt nõ ſm gradũ ſed me
ritis virtute, ⁊ idem in Abbatiſſis eſt ſer-
uandum. h. d. † Quero in hoc. §. de duobus. dicitur hic quod ille
1 qui melior eſt in eccleſia, d3 eligi Abbas pone quod eſt aliquis
monachus, qui bonus eſt tñ in monaſterio reperitur melior, an p̃
hoc vitiet electio. Dic vt no. viij. q. j. c. l3 ergo. Scdo quero dicit
hic ſanctiſſimũ epiſcopũ. an eo ipſo † ꝙ monaſterium eſt conſtitu-
2 tũ in dioceſi alicuius epiſcopi a an illud monaſterium ſit ſubiectũ
epiſcopo. ⁊c. Dic ꝙ ſic niſi probe: experimẽtũ, vt extra, de reli.
domi. ca. iij. ⁊ ibi no. ⁊ vj. q. vij. c. omnes baſilice.

ADDITIO

1 ❡ In dioceſi alicui⁹ epiſcopi. adde Panor. in c. iij. ⁊ ꝙ ibi poſui
in apoſtil. ad ipſum in prin. in ver. niſi probetur exemplum ex-
tra de reli. do.

1 ❡ Profeſſio per monachum intra quantũ tẽpus fieri debeat.
2 Bona collegij diuiduntur, qñ collegium diſſoluitur, ⁊ pars colle
gij recedit.
3 Monachus poteſt eſſe teſtis.

Siquis autem. Ingreſſus monaſterium incon
tineti ſi promotus eſt poteſt mo
nachus ordinari; ſi vero eſt dubius d3 differri per trienniũ. domi
no intra id tẽpus repetẽte; ſi cũ iuramento reddẽdus eſt, vel ordi
nãdus eſt monach⁹ dño rebus redditis, eo autem ad ſecularẽ vi
tã redeunte, domino eſt reddẽdus. Itẽ monachi in vno habitacu
lo debent morari, ſed ſeparatim dormire his obtinẽtibus in mo
naſterio feminarũ. Itẽ viri modis oibus a feminis ſuat ſeparãdi
rebus coibus inter eos diuiſis ⁊ femine eligere pñt ſibi presbyte
1 rum aut diaconum ab epiſcopo confirmãdũ. h. d. † Nota ex hoc.
ſ intra quantũ tẽpus ille, qui monachatur poſſit facere profeſſio
nem. De quo habuiſtis textum ⁊ gl. ⁊ l. ã. de mona. §. ſancimus.
facit quod no. xvij. q. c. j. ſt l. diſt. extra, de reg. c. apoſtoliam. Ho
die autem qñ eſt dubia conditio eius, qui debet monachari, de iu
re canonico debet expectari tempus anni. nõ triẽniũ. vt de reg. c.
j. ⁊ ij. li. vj. Ultimo circa verſi. ⁊ ſi intra triennium emerſerit ali-
qs. vide ꝙ habes. l. iiij. diſt. c. ſi ſeruus ſciente. ⁊ quod plene per
glo. in ea diſtin. ca. generalis. ⁊ plene per Bar. in c. ij. extra de ſer
2 uis non ordi. ⁊ plene. per Inn. † Uenio ad §. in omnibus. in quo
notat ꝙ qñ collegiũ diſſoluitur, ⁊ pars collegij recedit bona col-
leg. ij. diuiduntur, vt hic, de quo dic. vt no. per gl. ff. de colleg, illi.
3 l. ij. in fin. † Ultimo nota hunc textum ibi, teſtimonium ⁊c. quem
inducit glo. in arg. ꝙ monachus poteſt eſſe teſtis. De quo habui
ſtis. ã. de mona. §. cogitandum.

ADDITIO.

a ❡ Cogitandum. Et ibi vide que dixi in apoſt.
1 ❡ Decedere ſine liberis non dicitur, qui monaſteriũ ingredit.
2 Monaſterium habetur loco filij, ⁊ quando. nu. 3.
3 Qui monaſteriuz ingreditur, non videtur eſſe ſine matrimonio.
4 Summa ratio eſt, que pro religione facit.
5 Diſpoſitio huius. §. an habeat locum in ingrediente eccleſiã ſe-
cularem.
Monachus non h3 adminiſtrationem, niſi quatenus per Abba
tem ei conceditur.
6 Subſtitutio an expiret per ingreſſum monaſterij.

Sed ⁊ hoc pſenti. Donatione, vel legato, ſeu
heredis inſtitutiõe ſub cõ
ditione nuptiarum vel liberorum factis, vel factis pure ſed ſub
ſtitutione: vel reſtitutione ſub aliqua p̃dictarũ conditione facta
honorata pſona monaſteriũ ingrediẽte vel clerico alicui⁹ eccl'ie
facto, ſeu diaconiſſa etiã facta, tales cõditiões p ñ ſcriptis habẽ
tur dũmodo ſi talis honorata pſona fiat cleric⁹ vel diaconiſſa: ⁊
toto tpe vite ſue in tali ſtatu permanſerit: ⁊ res ſub tali condiõe
donatas vel relictas in pios vſus expẽdãt vel reliquãt, ⁊ ſi talis
pſona a monaſterio receſſit: bona tamen monaſterio cõpetũt ⁊ ſi
ſub p̃dictis conditionibus in redẽptionẽ captiuorum vel egẽti-
um alimẽtaria ſubſtitutio facta ſit p nullũ caſum p̃dictorũ eua-
1 neſcit. ⁊ gl. magna hic colligit caſuz huius. §. ❡ * Ex quo no. qd
non videt ſine liberis decedere q ingredit monaſteriũ ⁊ ſic mo-
a naſterium loco filij habet: a vt hic in authẽtica. niſi rogati. C. ad
2 Treb. † Scdo no. quod nõ videtur eſſe ſine matrimonio, qui mo-
naſteriũ ingredit cum p hoc ſpirituale matrimonium cõtraha-
3 tur. † S3 op. ⁊ videt qd ingrediẽs monaſteriũ nõ videat habere
filios nã nõ filij ciuiles ſ naturales ⁊c. ff. d leg. ij. l. ſi ita qs. §. vl.
Dicũt quidã qd l3 ſit verũ qd alias ciuiles filij nõ ſufficiant ta-
4 men fallit vbi monaſterium ingredit. † q2 ſumma ratio eſt q̃ pro
religiõe facit vt. ff. de reli. l. ſunt pſone, qd eſt verũ niſi alij mona
ſterio reſtituere roget arg. l. vlt. C. q pot. in pig. ha. Alij dicũt qd
tãtũ in caſib. poſitis monaſteriũ habet loco filij ⁊ ita tenent ali-
qui hic in gl. Et ita t3 Mart. Sil. dicens hoc eſſe quoddam ſpe-
ciale p̃ propriam ſignificationem vocabuli propter hoc ipſe di-
cit, qd ſi aliquis diceret dono vel lego tibi centũ ſi decedã ſine li-
beris, forte intelligit de veris liberis, alibi vero gl. videt tenere
qd vbique monaſteriũ habeatur pro filio. Ita dicit gl. hic ⁊ hoc
etiã videt tenere in pximo. §. in prima ⁊ ſecunda gloſſ. magna. ⁊
C. de ſacroſanct. eccleſi. aut. ſi qua mulier de quo not. etiam per
docto. ibi. in i. ⁊ iij. q. S3 Rich. Mal. dicit hoc non eſſe verũ qd
monaſteriũ habeat p filio nec hoc dicit iſte. §. nec. d. authẽtica.
niſi rogati ſed mẽs iſtius. §. ⁊ d. authenti. eſt, q2 cũ teſtator dt in
ſtituo te heredẽ vel lego tibi talẽ rẽ, ⁊ ſi deceſſeris ſine liberis vo
lo qd reſtituas tali videt dicere teſtator, volo qd reſtituas, ſi ca-
ſtitatẽ ſeruaueris. Unde cũ p hoc impediatur vita contemplati
ua. q̃ eſt melior quã actiua vt multi illã vitã contemplatiuam eli-
gerent ſi adimeretur cõditio ⁊ monaſteriũ intrarẽt. ſi cogitaret.
qd adimeretur cõditio: ideo vult iſte. §. qd talis conditio reſpuat
in ingrediẽte monaſteriũ. Ita dt Rich. in d. authẽtica niſi in. iij.
q. Et qd monaſteriũ nõ habeat p filio, videt ſentire gl. in d. aut.
in gl. magna in fi. Preterea ſi diceremus monaſteriuz haberi p
filio p hũc. §. eadẽ rõne poſſemus dicere p hũc. §. haberi mona-
5 ſteriũ p vxore. † Quero nũqd iſte. §. habeat locũ in ingrediente
b eccleſiã ſecularẽ. b Dic vt in gl. ſu p verbo clerici. S3 aduerte ad
id qd dt ibi ⁊ qd ſeq̃ ⁊c. q2 iſtud dictum gl. qd monaſteriũ nõ h3
adminiſtrationẽ, niſi de facto ⁊ quaten⁹ ſibi Abbas cõcedit, p hac
in c. ij. extra de ſta. mo. Et ad q. gl. circa totã gl. vide qd no. extra
6 de pb. cap. in pſentia. cetera dic vt in gl. ❡ † Ultimo Iac. ponit
hic vnã. q. Titius teſtm̃ condidit ⁊ Sẽproniũ ſibi heredẽ inſti-
tuit ⁊ ſi decideret ſine liberis ex ſuo corpore deſcẽdẽtib⁹ ſubſti-
tuit ei Seiũ ⁊ deinde Sẽproni⁹ inſtitut⁹ ingreſſus eſt monaſte-
c riũ, q̃rit nũqd expirat ſubſtitutio p ingreſſum monaſterij. c De
qua. q. no. doct. in d. aut. niſi rogati. C. ad Treb. ⁊ in l. ſi ita quis.
§. vlti. ⁊ ibi per Dy. ff. de le. ij. ⁊ per Io. And. in cap. Raynutius
extra de teſta.

ADDITIONES.

a ❡ Loco filij habet. Adde domi. Iaſ. May. in aut. ſi qua mulier.
C. de ſacroſanc. eccle. ⁊ Feli. in cap. in pſentia. de pba. in col. xx. ⁊
omnino. p do. Alexãd de Imo. in cõſi. cxxj. ij. par in cõſil. lxxiij.
iiij. parte. ⁊ Ang. in q. nobis quidam genere.
b ❡ Ingrediente eccleſiã ſecularẽ. adde qd no. ponit geor. Tho.
in ſuo conſi. pe. incip. magni ponderis eſt preſes. q. ad fi. vol. iij.
c ❡ Monaſterij. Uide tu do. Ale. de Imol. in l. ex facto. §. j. in x.
co. verſi. quid autem in monaſterio. ff ad Trebellia.
a Diſpoſitio huius. §. qd habeat locũ etiã ſi intrat monaſterium
vt conuerſus.

i

2 Bona ſecuntur tacite ingredientem monaſterium.
3 Diſpoſitio huius.§.an habeat locum etiā ſi ingrediēs habeat aſcē
cendentes,
4 Diuiſio que permittitur fieri per patrē ingredientē monaſteriū
inter filios poſt ingreſſum,an ꝛ qñ valeat vt teſtamentum.
5 Filij ingreſſi monaſterium qua actione agant contra monaſteriū
ꝙ poſſidet omnia bona patris,vigore diuiſionis ꝑ patrem facte
inter eos poſt ingreſſum.
6 Eccleſia an habeat omnia bona ingreſſi.q ante ingreſſum nō ha
bens filios extraneum heredem inſtituit,aſſignādo eccleſie certa
bona,
7 Filij qñ poſſint compellere patrem ingreſſum monaſterium vt e
ius bona diſtribuat.
Et quando interim debeant habere alimenta.nu.8.

Si qua mulier. Muliere aut viro monaſteriū in
grediēte,liberis non extantibus,
res eius monaſterio cōpetunt,liberis ſuperſtitibus rerū ſuarum
ante ingreſſū monaſterij diſpoſitiōe nō facta poſt ingreſſū,lꝫ inter
filios diſtribuere legitime portiōe nulli diminuta,vel ꝓpria pſo
na cōnumerata,ſibi ſuā retinet portionē,q̄ monaſterio cōpetere
dꝫ.Eo aūt morte preuēto filij legitimam recipiāt portionē,reli
qua ſubſtātia monaſterio cōpetente.h.d.Ex iſto §.ſumit authē.
ſi qua mulier de ſacroſ.ecc.Quero,dt,hic,intrauit monaſterium,
1 quod ſi cauſa orandi intrauerit.Dic vt in glo.j.hic.†Sꝫ q̄ro qd
ſi intrat vt conuerſus.Dicit gl.ꝙ non refert vtrū intret monachꝰ
vel conuerſus dūmodo renuntiet.Item qd ſi aliquis intrat ca
2 pellā.Dic,vt in glo.†Querit gl.quid ſi talis ingrediēs nil de bo
nis dicit.Dic.gl.ꝙ eum tacite ſequuntur bona,vt ſ.de mona.§.
3 illud.ꝛ circa hoc vide.C.de ſacroſan.eccl.auth.ingreſſi.†Querit
qd ſi ingrediens non hꝫ filios,ſed parentes.Dicit Placē.quod
idē eſt in parentibus.ꝙ in filijs,arg.ſ.eo.§.presbÿteros,ꝛ ſ. vt
nulli.iud.§.adulteram.Sꝫ contrarium tenet glo.ꝛ ad contraria
reſpondet,vt in ea.Idē ꝙ hic tenet glo.in d.auth.ſi qua mulier,
ꝛ in d.§.adulteram.ꝛ in §.ſi vero aſcendentes.Et primam opi.te
Odo.ꝛ Iac.de Bel.lꝫ Pet.teneat opi.glo.de quo dic vt per do.
in d.authen.ſi qua mulier.Nec obſt.ratio glo.que eſt,quod ideo
parentes excludūtur,qꝛ monaſterium habetur pro filio qꝛ hoc
4 nō eſt verum,vt dixi ſ.in proxi.§.Querit gl.ſuper ver.proprios
nūquid hec diuiſio q̄ permittitur ingrediēti monaſteriū poſt in
greſſum ſit teſtamētū,ꝙ eſt vtile ſcire.Dicit gloſ.ſi queratur de
numero teſtiū:dic ꝙ poteſt eſſe teſtamentū.ratio qꝛ cum iſta per
mittat poſt ingreſſū inter liberos vbi numerus teſtiū nō requi
rit,vt.l.ſi.C.fa.erc.ꝛ.l.hac cōſultiſſima.§.ex impfecto.C.d teſt.
Sufficit ergo in iſta diuiſione numerꝰ duoꝝ teſtium,vt not.glo.
in.d.authē.ſi qua mulier.ad.q.d.Pla.quod nō eſt teſtamētum.
Azo vero dicit quod eſt teſtamentū,vel quedam vltima volūtas
q̄ ſuccedit loco teſtamēti,vt igrediēs facere poterat ante ingreſ
ſum,vt ꝓbat in hoc tit.maxime ibi dū dt,ꝛ ſic licet,ꝛc.Et ſic vi
detur vera opi.Azo.ꝛ ēt Pla.in.d.authēti.ſi q̄ mulier.†Que
5 rit.d.gl.ſi monaſterium oia bona poſſidet,qua actione agāt filij
inter quos pater diuiſit cōtra monaſterium. dicit gl.ꝙ cōdictio
ne ex hac.l.que opi.videtur procedere ſecūdnm illā opi que ē ꝙ
diuiſio nō ſit teſtamētū.ꝛ ſic innuit gl.ibi,ſecūdū nos,ꝛc.†Que
rit etiā dicta gl.quid ſi ingrediens non habet filios,ꝛ antequam
monaſterium ingrediatur,facit teſtamētū,ꝛ extraneos heredes
inſtituat certā partē aſſignādo eccleſie antequam intret,nūquid
poſt ingreſſū habebit eccleſia omnia bona.Gloſ.diſtinguit hic
ꝛ in.d.authē.ſi qua mulier.Querit gloſ.ſup verbo,perſona,an fi
lij poſſint cōpellere patrē vt diſtribuat:Glo.hic videtur velle ꝙ
non nec filijs ſubuenit,niſi poſt mortē patris,ſed in hoc ſubuenit
filijs,quod ſtatim debēt habere,alimēta.Iſtā op.videtur tenere
glo.hic lꝫ aliā ponat opi.in,d.authā.ſi qua mulier,ꝛ quod habui
ſtis.ſ.vt lic.ma.ꝛ auie.§.qꝛ.vero ex cōſēſu.ꝛ.C.de rep.authē.ꝙ
hodie,ꝛ habuiſtis.ſ.de mon.§.illud quoque.Et iſtam opi.ꝙ de
mū mortuo patre naturaliter filij poſſit petere legitimā tenēt do
cto.in.d.authē.ſi qua mulier.lꝫ Iac.de Bel.ſ.de mō.§.illud vi
deatur velle contrariū ꝛ glo.in anthenti.nuc antē.C.de epiſco.ꝛ
cler.Et iſta oia faciunt ad id quod dixi.ſ.de here.ꝛ Fal.§.ſi qs
aūt.ſcꝫ an filij poſſint petere legitimam in vita patris, vbi dixi
ꝙ non.Vltimo ſcias quod iſte.§.fuit canonizatus.xix.q.ij.capi.
ſi qua mulier.Et vide ꝙ ibi not.per docto.in.d.authenti.ſi qua
mulier.

Sponſalibus. Iſte.habet duas partes.Scḋa
ibi,ſi vo cōſtāte.Spōſalitijs in
ter aliqs factis alterutri permiſſū ē monaſteriū ingredi abſque
arrhaꝝ pena:matrimonio vero cōſtāte quilibet de coniugib.in
gredi pōt pactis dotalibus inter eos ſeruatis:vtroque aūt cōiu
ge monaſteriū igrediēte lucra dotis ꝛ donatiōis ꝓpter nuptias
ceſſare debēt niſi alter alteri cōiugi aliqd largiat ſpōte.h.d.cir
ca iſtū.§.ſi vero cōſtante.Et vide ꝙ habes.ſ.de mona.§.ſinaut
ꝛ de nup.§.diſtrahuntur.

1 Ingratus ꝙ quis non efficiatur propter monaſterij ingreſſū
2 Ingreſſus monaſterij,an abſtergat omnem maculam,ꝛ an ingra
titudo purgetur
3 Monachus an ſuccedat agnatis.ꝛ cognatis.

Nullam. Parentibus filios,vel filias,qui monaſteriū
ingrediūtur,velut ingratos ab eorū heredita
te excludere non licet.Itē parētibus non lꝫ filios de monaſterio
1 extrahere.h.d.¶†No.per ingreſſum monaſterij quē ingratū nō
a effici.[a]¶†Querit gl.nū quid per ingreſſum monaſterij oia ma
2 cula peccati.abolet.Et dt ꝙ ſic.[b].lꝫ alias ingratus per ingreſſū
b non fiat gratus, dt tñ ꝙ in nouellis dꝛ quod per ingreſſum pur
gatur ingratitudo.Quod dic,vt in glo.circa quod vide quod no.
3 gloſ.Iacob.de Are.in l.Deo nobis.C.de epiſ.ꝛ cle.¶†Querit
gl.an monachus ſuccedat agnatis ꝛ cognatis.Dic vt in gl.j.§.
huius ꝛ idem no.in d.l.Deo nobis.§.hoc etiam.

ADDITIONES.

a ¶Quē ingratum non effici.Quinimo tollitur ingratitudo per il
lius ingreſſum,vt dixi ſ.in auth.de mon.in prin.in add.ad iſtum
nu.iiij.in verbo omnem maculam.
b ¶Quod ſic.Ad ꝙ vide tu plene ꝛ no.Fel.in c.cum deputati in
fi:prin.ꝛ in co.j.ver.no.iiij.effectus,de iudi.

1 Monachꝰ fugitiuus an acquirat monaſterio,in quo deliquit.

Si monachus. Si monachus reliquerit ſuū mo
naſteriū,ꝛ aliud ingrediatur res
eius proprio competūt monaſterio,in ꝙ principio egreſſus eſt,ꝛ
monachi nō debent circuire ciuitates,ſꝫ debēt in ſuis monaſte
rijs permanere.Et ſi monachus in monaſterio deliquerit,ꝛ ad ſe
cularem vitam peruenerit,pena hic inſerta eſt puniēdus.h.d.cir
ca iſtū.§.ſi monachus.el.j.vide ꝙ no.per gl.extra de cleri.cōiu.
c.iij.ꝛ xcij.diſtin.c.ſi quis epiſcopus vacans ꝛ in Specul.de ſta.
monachorum verſiculo ſexageſimo nono.Venio ad.§.ſi mo
nachus,el,ij.in quo gl.que incipit duo cōtraria.ꝛ ad.§.ſed neqꝫ
ſ.eod.reſpon.vt habes in gl.in ij.ſol.nā.j.ſol.eſt contra ter.d.§.
ſed neque verſi.hoc autem.ibi etia ſi nulli,ꝛc. vbi apparet quod
1 loquitur etiā in eo,qui non eſt curialis.¶†Vltimo Iac.de bel.
querit de vna queſtione an monachus fugitiuus acqrat monaſte
2 riūin quo deliquit.[a]ꝛ arguit pro ꝛ contra,finaliter tꝫ ꝙ lꝫ poſſeſ
ſionem nō querat,ſi ab alio poſſidet,vt l.j.§.ſi ſeruus per ſeruū,
ſi.de acqui.poſ.tñ dominium acquirit.Non ob.iſte.§.quia loqui
tur de reebus poſtea acquiſitis ꝛ quādo mittitur in aliud mona
ſterium,ꝛ in eo legitime permanet.ſecus autē ſi eſt in fuga ꝛ re
mittit ad monaſterium alleg.Hoſti.in c.iij.extra de cle.cōiu.De
hac q.not.per gl.xviij.q.ij.ſecundam vero per In.extra de pu
c.cum olim.el.ij.

ADDITIO.

a ¶Deliquit.Tu vide Spec.in ſta.reg.ver.vj.

1 Preſcriptio annalis quando contra eccleſiam currat.
2 Corrumpens ſcientem monachum,vel monialē,pena de qua hic
punitur,

Si quis. Raptores monialiū ꝛ ſimiliū participes.capi
tali pena,ꝛ bonorum amiſſione plectūtur.bo
nis raptoris,ꝛ aliorum criminis participū applicādis eccleſie.
annali preſcriptione contra eccleſiā currēte.Itē hiſtrionibus eſt
interdicta licentia vti actibus monachalibus pena ꝯ facientibus
1 imminēte,his obtinētib.nō in preteritis cauſis,ſꝫ in futuris.†Ꝑ
ad iſtū.§.ꝛ vř,ꝙ annalis preſcriptio contra eccleſiam nō currat
vt ſ.de eccleſi.tit.§.pro temporalibus.Dicit.gl.hic ꝛ in contra
rio,ꝙ hic eſt ſpeciale,ſic ꝛ alibi.ſ.vt cū de ap,cog.§.ſi nō de predi
ctis,ꝛ not.de hoc per gloſ.in auth.quas actiones.C.de ſacroſan.
eccleſ.ꝛ ibi per doc.Vlterius circa iſtum.§.vide ꝙ no.gloſ.xvij.
queſtione prima,capitulo ſi quis rapuerit in gloſſ.magn.ꝛ vide
2 quod not.extra de reſcrip.c.ij.¶†Venio ad verſiculum ſcienti
bus.quero pone quod aliquis ſciēs monachū corrūpit,vel mona
cham,ſeu monialem,nūquid cōpellatur ad monachat.ū.Dicit
gl.ꝙ non ſed debet puniri pena hic impoſita.Ita not.ex de pu
ni.l.c.tuarum.Vltimo vide gl.que incipit,nota ꝙ quilibet.Iſta
gloſ.ꝛ precedens ſunt ſuperflue,nec faciunt ad iſtū ti.ſ.vt indi.
non expe.ſacr.iuſ.ꝛ ibi habes de verbo ad verbū,ꝛ ideo.orib9
care in §.nullū tex.ibi conceditur,ꝛc.Hoc verum quando ſimul
intrauerunt ſine temporis ſucceſſione,vt ff.de donatio.inter vi
rum ꝛ vxorem.l.cum hic ſtatus.§.ſi ambo,alias eſſet ſecus.Ita
poteſt intelligi gloſſa que eſt in l.Deo nobis.de epiſcopis ꝛ cle
ricis.

Dominus

DOMINI BARTOLI DE SAXOFERRATO IVriſconſulti clariſsimi, ſuper Inſtitutionibus Iuris Ciuilis Commentaria, denuo maximo labore vigilantiáque recognita.

HIS ACCESSERVNT H. Ferrendat Niuernen. luculentæ Additiones & Summaria, cum ſententiarum Indice locupletiſſimo.

ELEGANTIA COMMENTARIA Clariſsimi I.V. Luminis, D. Barto. de Saxo ferrato, nuperrimè in lucem edita, ad communem in legali diſciplina verſantium vtilitatem feliciter incipiunt.

1 Legalis ſcientie duplex eſt cauſa materialis, generalis ⁊ cõmunis.
2 Differentia inter generale ⁊ commune, pꝛout ponuntur de materia generali ⁊ communi.
3 Equitas rudis que dicatur.
4 Differentia inter iuſtitiam ⁊ equitatem.
5 Differentia inter ius quod poꝛrigitur de generali. ⁊ ius appꝛobatum, quod de communi ponitur.
6 Legalis ſcientie ſubiectum, eſt bonum ⁊ equum.
8 Legalis ſcientie libꝛi partiales, ſcilicet. ff. de inſtitu. diuiduntur penes cauſam foꝛmalem.
9 Imperatoꝛ ſi inuocet nomen domini, an neceſſario requiratur ꝙ ſit Chriſtianus.
10 Sarracenus poteſt inuocare nomen domini.
11 Imperatoꝛ ab imperio vniuerſali ⁊ totius mundi dominus eſt.
12 Imperatoꝛ Iuſtinianus dꝛ Ceſar, qꝛ mater eius deceſſit in puerperio, vnde ceſus fuit venter eius, vt viuus extraheretur de matris viſceribus.
14 Imperatoꝛ quare dicatur ſemper Auguſtus.
16 Iura ſubueniunt vigilantibus ⁊ non doꝛmientibus.
18 Dignitates plures, ſi quis habet ⁊ ſcribit debet illas expꝛimere vt de perſona mandante maioꝛ habeatur certitudo.
19 Inſtitutionum liber an factus fuerit poſt. ff. ⁊ poſt pꝛimã editionem Codicis, ⁊ an ſecundam quã non habemus.
20 Equeſtoꝛ quis dicatur, ⁊ an ſit nomen dignitatis.
21 Princeps ſi committat cauſam non habenti peritiam iuris, non valet delegatio, niſi ex certa ſcientia pꝛincipis.
23 Infidelis ſapiens deterioꝛis conditionis eſt, quã inſipiẽs fidelis.
24 Semel malus, an ſemper dicatur malus. Et quando ex pꝛeteritis ſumimus coniecturam ad futura.

Q Veritur pꝛimo. Circa iſtam inſtitutionem quid ſit cauſa materialis legalis ſciẽtie ⁊ cuiuſlibet libꝛi
1 legalis, dicit dom. Azo, † ꝙ duplex eſt cauſe materialis legalis ſciẽtie. gñalis ⁊ communis. Generalis, ius ⁊ iuſtitia, negotia ⁊ duo vitia, erroꝛ ⁊ cõtumacia materia communis eſt rudis equitas ius appꝛobatũ. eſt illud ꝙ pꝛo lege obſeruatur, vt voluntas defuncti, quia nihil tã naturale eſt. ⁊c. C. de ſacroſan. eccleſijs. l. j. Item contractus, quia cõtractus ex conuẽtionibus legem accipiunt, vt ff. depo. l. j. §. ſi conuenerit. ⁊ ff. de reg. iu. l. contractus C. de pactis legem. l. ſed quidam iſta verba dicunt, tñ ea non intelligũt. Et lʒ iſta verba ſint Azo. ⁊ vere ſint, tñ rudiſſime locutus eſt. hic enim ius ⁊ iuſtitia, ponuntur de materia generali. rudis equitas ſiue equitas ponuntur de materia cõmuni, ſed nonne idem ſunt iuſtitia ⁊ equitas dicendum ꝙ eqtas magis reſpicit res ipſas, iuſtitia magis reſpicit diſpoſitionẽ ſeu habitũ vñ ſi pꝛopꝛie loquamur, dicemus iuſtus iudex habet iudiciũ equũ. vnde ſi res mea ad alium perueniat ſine cã bonum ⁊ equũ eſt, vt eã mihi reddat ſeu reſtituat, vt ff. ſi cer. pe. l. ſi me ⁊ Titiũ. ⁊ equitas magis reſpicit rẽ, ⁊ iuſtitia, vt dictũ eſt, magis reſpicit habitũ anime, vnde iudex ipſe pꝛopꝛie dicitur iuſtus. ff. de re. ⁊ ſump. fun. l. ⁊ ſi quis. §. idem Labeo ait. ⁊ generaliter puto iudicẽ iuſtũ, ⁊c. tñ plerunque vnũ pꝛo alio poſitũ inuenitur. Item negotia ponuntur pꝛo materia generali, ⁊ id qʒ pꝛo lege ſeruat. voluntas defuncti ⁊ contractus ponũtur de materia cõmuni, ſed tractus ⁊ negotia ſunt, idẽ ponitur pꝛo materia gñali ⁊ cõi. Sʒ dicendum ꝙ negotia pꝛout accipiuntur, pꝛo materia generali dicuntur modi decidẽti negotia, vt tranſactio, pactũ, iuſiurã. Sʒ contractus pꝛout ponuntur pꝛo materia cõi, dicũtur ipſi cõtractus, vnde dũ dicã, quod titulus de neg. geſt. dicit de materia generali. imo magis titulus, de iudicijs, de tranſactionibus ⁊ ſimiles, ⁊ h. d. Azo. tractando ſuper negotijs queadmodum decidat.
2 † Si queris vnde differt materia generalis. ⁊ cõmunis, qꝛ idẽ vr̃ eſſe generale ⁊ commune, dicendum quod bene reperimus differentiã inter actionem communem, ſeu actionem. vniuerſalẽ ⁊ actionẽ generalem. ff. pꝛo ſocio. l. pꝛo ſocio arbiter. Sʒ quomodo differt generale ⁊ commune, pꝛout ponuntur de materia generali ⁊ commune iſtud eſt difficile videre, poſſumus tñ dicere ꝙ gñale magis ſonat in abſtractione. cõmune magis ſonat in cõcretione. Alia eſt differentia, ⁊ recidit in idẽ, ⁊ eſt declaratio j. ſed qꝛ iſta, ius, iuſtitia, erroꝛ ⁊ contumacia dicuntur eſſe materia gñalis, q ꝛ determinatũ eſt gñaliter in iſtis in quibus eſt titulus gñalis. non eſt deſcendendo ad aliquã materiã ſpecialẽ, generaliter ponit ⁊ hoc in paucis inuenimus, vnde nõ ſunt niſi quinqꝫ vel ſex rubꝛice in quibus ad materiam ſpecialẽ nõ deſcendamus, vt ſunt iſti tractatus de iuſtitia ⁊ iure ⁊ de pac. de trãſactione, de iureiu. de iur. ⁊ fac. igno. Sʒ in alijs omnibus iuriũ partibus deſcendimus ad aliquã materiã ſpecialem, ⁊ ſic dicitur quaſi materia, qꝛ deſcendit ad ea que communiter accidũt, vnde, cõmunis eſt gñalis, ⁊ dicitur communis pꝛopter concretionem, videmus in illis contractibus ea que vniuerſalia ſunt ad caſus ſub ſe contentos, ⁊ plura ſub ſe continent, vnde magis dicũtur generalia de materia generali vt dꝛ alibi. collectiuum eſt ſpecies pluris in vna materiam, ⁊ magis quod eſt genus minus generalia dicuntur de cõi, ⁊ verã eſt, qꝛ cõmune magis ſonat concretionem ⁊ inherẽtiã, id eſt quod communi ineſt circa, qꝛ abſtractum, vel verius dicit communis, qꝛ de ea fere materialiter parte tractatur cõmuniter
3 nã fere ſemper de ea tractatur, ⁊ raro de generalibus. † Item qꝛ rudis equitas dꝛ materia communis, quare dicitur rudis. dicendum cum aliquis caſus dubius emergit: equitas in illo caſu lʒ in ſuis finibus quaſi in ſua rudi maſſa. Sʒ poſtea elimatur ⁊ depuratur ſcʒ per diſputationẽ, vnde qñ eſt quid deſit in illo caſu, vnꝰ dicit equum eſſet iſtud, alius dicit: imo hoc eſſet equum, ⁊ j. diſcurritur ⁊ elimatur, donec omnes cõſentiant in unũ, ⁊ dicant hoc equum erit, ⁊ ſic rudis equitas eſt reſponſio latens in ſuis finibꝰ que per diſputationem elimatur ⁊ depuratur, ⁊ multas altercationes recipit, ⁊ poſtea quã pretoꝛes ⁊ Iuriſcõſulti diſputauerũt iſtam equitatem elimatã, in ſcriptis redigebant, ⁊ fiebat inde ſcriptum ſm foꝛmam illius. C. de legi. l. humanũ. ⁊ quod per diſputationem inueniatur equitas, dicit lex ff. de oꝛi. iur. l. ij. §. his legibus, tñ hec diſputatio. ⁊c. Et potes ponere exemplum de argento, ꝙ ex materia extrahitur, ⁊ multas altercationes recipit antequam in foꝛmam pꝛopꝛiam redigatur. vnde equitas ſit appꝛo-
a bata, rigoꝛi iuris pꝛefertur. a C. de iudi. l. placuit, ſʒ male dꝛ nec hoc dixi, imo alius, ſed debemus querere differentias inter iuſtitiã q̃ ponitur in gñali, ⁊ rudẽ equitatẽ, que eſt de cõmuni materia.
4 Et eſt de iuſtitia differentia, qꝛ de iuſtitia, tractatur non deſcẽdẽdo ad aliquẽ caſum, que eſt virtutis nature. Sʒ circa ipſam equitatẽ que in rebus latet, laboꝛãt pꝛincipes, ponẽdo eã in certo
5 caſu, vt pʒ exẽplo. † Itẽ debent querere differentiã inter ius ꝙ poꝛrigitur de generali, ⁊ ius appꝛobatum quod ponituꝛ de cõi, vr̃ enim, niſi dicas quod ius appꝛobatum eſt de generali. Sed differunt, qꝛ in tractatu de materia generali, de iure tractatur in abſtractione, diffiniendo ⁊ diuidendo. In cõi vero tractat ẟ iure in certa re, appꝛobate ⁊ certo negotio. ⁊ hoc ſonat dictio appꝛobatũ. Et pʒ in exemplis de arreſtatione ⁊ pꝛoꝛogatiõe, ⁊ ſic manifeſtum eſt ꝙ ius appꝛobatũ, vt eſt materia cõmunis, equitas appellatur. Et differt a iuris rigoꝛe, quod ponitur pꝛo materia gñali, ⁊ differũt, ⁊ ſic ius, vt eſt materia generalis, ⁊ ius apppꝛobatũ vt eſt materia cõmunis, alias dicuntur differre materia gñalis. ⁊ materia cõmunis, ſecundũ quod quedã ponuntur de materia generali, ⁊ quedã de communi, ſed certe non ſunt ſecundõ pꝛopꝛiam
6 materiam ſecundum Azon. ſupꝛa alleg. † Sed queritur que ſit

materia propria legalis ſciẽtie,quidã dicunt quod ius,ſed dicẽ-
dum eſt ꝙ illud eſt ſubiectum,de quo dt l.ꝙ ſubiectũ.ſ. bonum ⁊
equum,vnde dt.l.inſti.de iuſti,⁊ iure.§.j.circa princ. ibi ius eſt
ars boni ⁊ equi,id eſt ars de equo ⁊ bono.⁊ illud de equo eſt ars
ſubiectũ artis,ſꝫ equũ ⁊ bonũ eſt de iure ciuili,⁊ de quo ipſe tra-
ctat principaliter ergo eſt ſubiectũ ipſi⁹,ideo eſt dicẽdũ ꝙ equuꝫ
⁊ bonum eſt ſubiectũ ipſius artis non ius,ſicut quidã magiſtri ⁊
boni dixerunt,vñ dicebant quidam illud vocabulum,ꝙ primum
eſt in digeſto veteri,illud eſt ſubiectũ,⁊ illud eſt iuri operã datu-
7 ri,⁊c† Sꝫ dicendũ eſt,quod ius non eſt ſubiectum,q̄ꝛ ius eſt ars
⁊ ars non eſt ſubiectum artis,dicẽdum eſt ergo.ꝙ in omnibus li
bris legalibus ſcientie,bonũ ⁊ equum eſt ſubiectũ, ⁊ ſimiliter in
8 decretis.†Ex hoc apparet,ꝙ ſcientia noſtra ſupponitur ethice,i
qua bonũ ⁊ equum ſubiectũ eſt.Sꝫ partiales libri iſtius legalis
ſciẽtie.ſcꝫ.ff.C,⁊ Inſti.diuiduntur penes cauſam formalem,que
eſt cauſa tractandi,tractãt eñ de eodem,ſed alio modo,vel q̄ꝛ tra
ctatus diuerſorũ,ſ.C.⁊ ff.lꝫ omnia faciat ſua propria imperator
approbatiõe.l.j.C,de veteri iure enucl.circa mediũ.Inſt. vo dif
fert a.C.lꝫ ſint eiuſdẽ in mõ tractãdi,q̄ꝛ hic eſt introductorius ⁊
facilis,vnde cauſa formalis huius libri duplex eſt forma tracta
tus,que eſt diuiſio ſcientie in libros partiales,⁊ forma tractãdi q̃
eſt modus agẽdi,iſta eſt multiplex,diffinitiuus,diuiſiuus ꝓbat⁹
improbatiuus,quarto exẽplorũ poſitiuus.Cauſa finalis eſt du-
plex proxima cognitio ſubiecti,⁊ ſuarũ partiũ remota eſt,ſcꝫ feli-
citas cã efficiens eſt imperator Iuſtinianus,vel cauſa proxima a
Deo eſt prima ꝑ imperatorẽ,q̄ꝛ oĩs ſciẽtia a Deo,eſt,⁊ quicquid
facit imperator ad Deũ ſe refert.C.de vete.iur.enucl.ĩ l.j.in ꝓn.
C.de offi.prefec.pret.Affrice.l.j.in princip.⁊ in authenti.de fid.
inſtr.§.j.cum igitur ille facit cuius authoritate fit,⁊c.vt.ff.de ac-
qui.poſſ.l.ꝙ meo.⁊ ſcias ꝙ hec ſcientia per cauſam procedit, cũ
ſit vera philoſophia,vt ff.de iuſti.⁊ iur.l.j.vnde lex nõ ſcitur,niſi
⁊ eius cauſa ſciatur.ff.de iure patro.l.adigere.§,quãuis. ⁊ ff. de
legi.l. ſcire in Decretalibus dicas ſimiliter ꝙ bonũ ⁊ equum eſt
ſubiectum,quidã tñ Decretaliſte dicunt,ꝙ conſtitutiones Pape
ſunt ſubiectũ.Sꝫ hoc falſum eſt,q̄ꝛ aut ipſe conſtitutiones Pa-
pe ſunt ſeparate ⁊ diſtincte in vnũ,⁊ tunc idem ſunt ꝙ ipſe liber
Decretaliũ ſiue Decretorũ,ſed nihil eſt ſubiectum ſui,nec dicen
dũ eſt ſimiliter quod tres antiqui Codices.ſ.Veſpaſianus.Her
mogenianus.Theodoſianus ſunt ſubiectũ.Codicis.nec eſt dicẽ
dum quod duo milia librorum ⁊ centena milia verſuum ſint ſub
iectum Digeſtorum,ſed dicendum eſt vt dixi ſupra.

Procemium.

In nomine domini Amẽ.

Dicit Gloſſator noſter
9 de prima parte iſtius rubrice† imperator. Iuſtinian⁹ fuit Chri
ſtianus:q̄ꝛ alias non potuiſſet imperare.⁊ allegat authenti. iuſiu
rãdũ ꝙ preſtatur ab his.in principio,ſed certe authentica illa ni
hi. aliud dt niſi ꝙ quilibet adminiſtrator dꝫ iurare ſe commu-
nicatorẽ eſſe ſacte catholice eccleſie,ſed licet quilibet alius admi
niſtrator debeat hoc facere,tñ non ſequitur ꝙ princeps.Sed eſt
argumentum,ꝙ ipſe alios cõpellat ad illud,ꝙ in perſona ſua e-
quum putat.ff.ſi ſeruitus vendicetur vel ad alium pertinere ne-
getur.l.altius.ff.de cõdictione indebiti.l.frater a fratre.Sꝫ ſi ar
guam⁹,ergo ſignũ eſt vel prodigiũ,ꝙ fuit catholicus,ex quo ſuos
adminiſtratores tales eſſe vult ſed non probat ꝙ non poſſet im-
perator eſſe non catholicus,vñ authoritas illa de imperatore nõ
loquitur,vnde dicũt alij ꝙ Chriſtianus eſt,alias nõ imperat ĩ no
mine domini.Certe nec eſt neceſſariũ,ſi inuocet nomẽ domini.
10 ꝙ ꝓ hoc ſit Chriſtianus.¶†Sarracen⁹ bñ poſſet inuocare no
mẽ domini,vnde iſta nõ ſunt approbata,que probent de neceſſita
te ipſum fuiſſe Chriſtianũ,ſed probabilia ſunt,vñ neceſſitatẽ non
inducũt ſe probabiliter argumento.ff.de tutoribus ⁊ curatorib⁹
l.is enim.⁊ inſti.de rerũ di.§.gallinarũ.iuxta illud.Qui ex Deo
11 eſt,verba Dei audit ⁊ loquitur.¶†Sequitur in rubrica impera
tor vñ dr imperator ab imperando.Sꝫ tu poſſes imperare,ergo
es imperator,ſed te dic,ꝙ potes imperare particulari,nec ab im
perio particulari ſeu ſingulari dr imperator,ſed ab imperio vni
uerſali,q̄ꝛ imperator antonomaſice oĩ creature vniuerſaliter im
perare poteſt,q̄ꝛ totius mundi dominus eſt.⁊ dñi eſt imperare ⁊
ꝙ ſit dominus totius mundi habes.ff.ad l.Ro.de ſac.l. depreca
12 tio¶†Sequit in rubrica,Ceſar,põt exponi,vt in gl.alij exponũt
dictus eſt Ceſar,q̄ꝛ cedebat,id eſt interficiebat inimicos imperij
alij accedi dicunt Ceſar,q̄ꝛ fecit cedere matrem ſuam, vt videret
locũ in quo cõceptus fuerat,vñ,eſſet fatuus q hoc faceret,⁊ iõ nõ
men ipſius tanquã mali hominis ⁊ perverſi nõ eſſet in memoria
habendũ imo ab omnibus reprobandũ,vt C.de epiſcopis,⁊ cle-
ricis.l.quoniã venerabilis.⁊ ff.ad Trebellianum.l.facta in fidei
cõmiſſum.§.ſi vendenda.vnde debet dici,ꝙ ipſe fuit multum ꝓ-
bus,⁊ iõ alij venientes poſt eum voluerũt illo nomine nũcupari,
q̄ꝛ honeſtum eſt nomẽ habere boni hominis,vt in preallega.l.dr
Sed ipſe dictus eſt Ceſar,q̄ꝛ mater eius deceſſit in puerperio,
vñ ceſus fuit venter eius,vt viuus extraheretur de matris viſce
ribus,⁊ hoc potuit eſſe veritas:argumento.l.poſthumus.ff.de in
officioſo teſtamento.⁊ ff.de liberis ⁊ poſthumis.l.ꝙ dicitur.Et iõ
forte lex regia dicta eſt quia facta fuit pro rege,ff.de mortuo infe
rendo.l,negat.Sequitur in rubrica Flauius Iuſtinianus,vt i gl.
Goticus Franc⁹ iſta ſint nomina q̃ habuit ratione prouinciarum
13 quas deuicit,†⁊ ita nõ habes hic vñ fuit Iuſtinianus,vel nomen
ſue originis,ſꝫ habes noĩa acquiſita.⁊ ſic not.quod eſt honeſtius
ꝙ quis vocetur acquiſito nomine vel nomine quod ſortitur rõne
eius,ꝙ per ſuã probitatem acquiſiuit,quã ꝙ vocetur nomine illo
ꝙ ſortitur ratione eius,ꝙ fortuito ſibi aduenit naturaliter,hoc ẽ
ſucceſſione,q̄ꝛ illa que quis habet ex origine,hꝫ quaſi a natura,⁊
in his q̃ ex natura nobis inſunt,neqꝫ laudari neqꝫ vituperari poſ
ſumus,vnde id ꝙ meũ eſt per acquiſitionem,magis meũ dr,quã
illud quod peruenit per ſucceſſionem,vt ff. de captiuis ⁊ poſtli
minio reuerſis.l.ſi quid in libello.Et ex illa.l.male. alias ſecun-
dũ malũ intellectũ intellecta.dicunt quidã extrahi illam conſue
tudinem,que eſt in quibuſdam partibus,q̄ꝛ aliquis in vltima vo
luntate poteſt facere voluntatem ſuam de acquiſitis,non de his
que ſibi ex ſucceſſione obuenerunt.Sequitur in rubrica,Pius a
Pio Antonio.Dicit gl.ꝙ ille fuit homo maximi valoris,vñ bo
num eſt facere nomen honeſti hominis,vt dt l.ff.ad Senatuſcõ-
14 ſultum.Trebel.l.facta in fidei reſtitutiõe.§.ſi in danda.¶†Se
quitur poſtea ſemper Auguſtus,expone vt glo.vel expõe,Augu
ſtus dr,q̄ꝛ imperium diminuere non poteſt,q̄ꝛ ſi vendat imperiũ
vel donat,nõ poteſt illo remittere ad que,tenetur ille querere,que
habet in ſignũ ſubiectioni,vt q̄ꝛ aliquãdo aliqui debeat reddere
cenſum vel tributũ.vt C.de precibus imperatori offerendis.⁊ de
quibus rebus ſupplicare liceat vel non.l.nec damno.⁊ de anno.
⁊ tribu.l.in fraudem.⁊ de immuni.conce.in rubro ⁊ nigro. Im
perator nõ põt facere quin ille,qui rem hꝫ ratione rei ſubiecte
ſit imperio,vnde pro poteſtate rei imperialis preſcribi poſſet ſu
iectioni imperij tñ preſcribi non poteſt vt.C.de preſcriptione tri
15 ginta annorum.l.cõpetit.¶†Queſitum fuit a quodã puro grã
matico,quare imperator dicitur Auguſtus , ipſe.dixit a menſe
Auguſto,ſic enim videmus,quod homines ſunt in Auguſto, in
maiori fertilitate,quã in aliquo alio mẽſe,⁊ ſimiliter ĩ maiori labo
re,⁊ ſimiliter imperiũ eſt in maxima fertilitate q̄ꝛ oĩa ſua ſunt,⁊
ſimiliter eſt in maximo labore, q̄ꝛ vtrunque tẽpus ſcꝫ de belli ⁊
16 pacis hꝫ regẽ,vt in pri.hui⁹ proemij. Seu cupide iuuẽtuti.no-
ta cupide,vñ alibi dicit optime,materia rationẽ viuẽdi,eligẽdi
cupiditatem adiſcendi ſecundũ Iul.iureconſultum,qui dixit,ſi
pedem in ſepulchro haberẽ, adhuc adiſcere vellem.ff.de fideicõ-
miſſarijs libertatibus.l.apud Iulianũ.q̄ꝛ pigris ⁊ negligẽtibus
iura nõ ſubueniũt , imo cupidis ⁊ vigilãtib⁹.ff.quibus ex cauſis
maio.l.non enĩ cupide iuuẽtuti.vñ philoſoph⁹ : quãto iuniores
tãto ꝑſpicatiores.⁊ dt,lex,quãto mancipia iuniora,tãto diſcipli
niora ſunt quã vetana.ff.de edi.edic.l.ꝑcipiũt : vñ ſi videas ali
quẽ ſenẽ inſtitutariũ ⁊ audientem primã rubric.inſtitutionum
dicas ei amice,tu eris aduocat⁹ ĩ alio ſeculo.hoc dixi fabulãdo.
planum eſt quod hic dr : iuuenis quicũque ſenex non proficit.
17 †Not,vltimo circa iſtã rubric.ꝙ in iſta rubric.cõtinetur nomẽ
mãdãtis,ſcꝫ imperatoris, cũ dicit imperator Iuſtinianus Fla-
18 uius Alamanicus,⁊c,†Et ſic not.ꝙ cum aliquis ſcribit,⁊ habet
plures dignitates,⁊ dꝫ illas exprimere,vt de perſona mãdante
maior habeat certitudo.C.q teſt.fa.poſ.l.hac cõſultiſſima. Itẽ
cõtinetur hic nomẽ eius cui mittitur.ſcꝫ cupide iuuentuti,⁊ per
iſtam rubri.caſſauit quidã aduocatus quoddam procuratoriũ,
ꝓ ſcriptor ꝓcuratoris omiſerat nomẽ iudicis , cui⁹ ſigillo erat
ſigillatũ:vnde dicebatur ꝙ procurator non valebat ex aduerſo
dicebatur ꝙ imo hoc nõ obſtãte,quod nomen iudicis obmiſſum
fuerit,q̄ꝛ per ſigillũ cõſtabat de iudice ⁊ de perſona ſua ⁊ nõ re
fert verbis ante volũtatẽ ſuã declaret.ff.de legib.⁊ Senatuſcõ-
ſul.de q̃bus,ſed dictum fuit quod valebat ⁊ hoc per iſtã rubricã
nomen mãdãtis dꝫ ĩ epiſtola miſſa cõtineri, vt hic.⁊ facit ad hoc
ff.de teſta.l.ad teſtã.ſed ſi qs.⁊ hec ſunt que cõtra rubricã facta
ſunt ex gl. Omnes vero populi quos noſtra regit.⁊c.legib⁹ tã
mẽ a nobis ꝓmulgatis quã cõpoſitis omnes vero populi regũ-
tur.dicũt quidã promulgare,eſt equitatẽ nature declarare occul
tã:ſed hoc falſum eſt:quia nullũ preſens eſt occultũ nature:nec
vt lex loquit de natura.j.de verbor obliga.§.ex cõditionali.⁊ ꝑ
hoc quod gloſſ.dicit eſſe differẽtiã inter promulgare ⁊ denuo in
uenire cõponere eſt primo inuentũ in melius reformare:⁊ ſic dt
ꝯ eos q dicũt actionẽ eſſe de iure ciuili per.§.ff.de origine iur,
l.i.§.deinde.ex his vbi dicit ꝙ actiones de iure ciuili cõpoſite
ſunt prius inuẽte, q̄ꝛ cõponere ẽ in melius reformare qd prius
inuẽtũ eſt:⁊ in actione ſunt.alias eſt in litera,cũ actiones ſunt ò
iure